

פתח דבר

על הגופים הנוגעים בדבר לפעול לביצוע התיקונים הנדרשים לנוכח ממצאי הדוח, לרבות עדכון התרחישים והנהלים בתחום התעופה האזרחית, גיבוש מדיניות תעופה כוללת לשגרה ולעת חירום והקמת שדה תעופה משלים לנתב"ג. מומלץ כי מדיניות התעופה תביא בחשבון את התפתחותו של מערך התעופה בעתיד, תסדיר בין היתר את יחסי הגומלין בין המדינה לבין חברות התעופה ובין מערך התעופה האזרחי למערך התעופה הצבאי, תסדיר את תחום התובלה האווירית ותקבע בין היתר את מעמדן של חברות התעופה הישראליות במערך התחבורה של המדינה, את מאפייני פעילותן בעיתות שגרה וחירום ואת הסדרי התפעול ודרכי הסיוע הכלכלי להן. הסדרת המדיניות תאפשר להפעיל מערך תעופה תקין ויעיל בעת שגרה וכל שכן בשעת חירום, דוגמת מבצע שאגת הארי, המתרחש בימים אלה.

העסקת עובדים לא-ישראלים לפני פרוץ מלחמת חרבות ברזל ובמהלכה

העובדים הלא-ישראלים הם מרכיב מרכזי בשוק העבודה הישראלי, בייחוד בענפים כמו בנייה, סיעוד וחקלאות, שבהם שיעור ניכר מהמועסקים הם עובדים לא-ישראלים. עם פרוץ מלחמת חרבות ברזל נוצר מחסור מיידי של כ-110,000 עובדים לא-ישראלים, בעיקר פלסטינים, שעבודתם בישראל הופסקה משיקולי ביטחון. החסרים הללו, בצירוף יציאת עובדים זרים מישראל, השפיעו במישרין על כלכלת המדינה, בייחוד בתחום הבנייה והחקלאות.

הביקורת העלתה כי הממשלה לא הייתה ערוכה כראוי להתמודד עם המחסור בעובדים לא-ישראלים, הן לפני פרוץ המלחמה והן במהלך המשבר: היעדר היערכות אסטרטגית של הגורמים הממשלתיים, היעדר תרחישים מותאמים למצבי חירום ותהליך מורכב להבטחת מכסות עובדים זרים. גם לאחר פרוץ המלחמה לא הוצבו יעדים ברורים להבאת עובדים זרים, ולא הייתה התארגנות יעילה לשיקום המשק בתחום זה.

על משרדי הממשלה הרלוונטיים לפעול להסרת חסמים בתחום הבאת העובדים הזרים, לעדכן את המדיניות באופן שוטף ולהיערך לאיומים של מחסור בכוח אדם, הן בשגרה והן בעת חירום. כמו כן, מומלץ שהממשלה תפתח תוכנית ארוכת טווח שתסייע

דוח הביקורת המיוחד המונח היום על שולחן הכנסת הוא פרסום נוסף של משרד מבקר המדינה העוסק במתקפת הטרור הרצחנית בשמחת תורה שבעה באוקטובר 2023 ובמלחמת חרבות ברזל. דוח זה הוא חלק שני של הדוח בנושא ניהול תשתיות ושירותים חיוניים במצבי חירום שפורסם ב-17.2.26. ממצאי הביקורת במקבץ זה מתייחסים למלחמת חרבות ברזל, אך נכונים גם למבצע "שאגת הארי" ומדגישים את הצורך להיערך באופן מיטבי לעיתות חירום.

בדוח המיוחד שני פרקים:

היבטים בשמירת רציפות שירותי התעופה בעת חירום

התחבורה האווירית היא מרכיב חיוני בכלכלה הלאומית ובחוסנה של מדינת ישראל, בייחוד בשעת חירום. שירותי התעופה מאפשרים לאזרחים ולמערכת הצבאית תנועה בין-לאומית חיונית, ויש להם תפקיד מרכזי בשמירה על קשר עם מדינות העולם. עם זאת, מלחמת חרבות ברזל (החל ב-2023) ומבצע עם כלביא (2025) הציבו את מערכת התעופה האזרחית בישראל לפני אתגרים משמעותיים, בהם ירידה חדה במספר הנוסעים (בשנת 2023 עד פרוץ מלחמת חרבות ברזל טסו לישראל וממנה יותר מ-21 מיליון נוסעים, ובשנת 2024 ירד מספר הנוסעים לכ-13.9 מיליון. במבצע עם כלביא הופסקה הפעילות לחלוטין), הפסקת פעילות חברות תעופה זרות והגבלות משמעותיות על התעבורה האווירית. למרות זאת, רשות התעופה האזרחית (רת"א) הצליחה להפעיל שירותי תעופה סדירים באמצעות חברות התעופה הישראליות, שהפגינו גמישות והתמודדות טובה עם המשבר.

הביקורת העלתה ליקויים בניהול תחום התעופה בעת חירום, בייחוד בהכנה לקראת מלחמה ארוכת טווח, היעדר תוכניות תיעודף להחזרת ישראלים לארץ והיעדר נהלים מפורטים לתמיכה בנוסעים שנפגעו. נוסף על כך, הועלה שלא היה ביכולתה של הממשלה להשפיע על פעילות חברות התעופה האזרחיות בעת חירום וכי היא לא דרשה תמורה מספקת בגין הסיוע לחברות. כמו כן, עלו קשיים בשינוע נוסעים, עלייה לא מווסתת של מחירי הטיסות וקשיים בניהול המערכת בעקבות ירידה בהכנסות רשות שדות התעופה.

להתמודד עם המחסור במועסקים לא-ישראלים, להפעיל מנגנונים לבקרה ולקידום הסכמים בילטרליים ולהבטיח את זכויות העובדים במצבי חירום.

לסיום ברצוני להודות לעובדי משרד מבקר המדינה בחטיבה לביקורת משרדים כלכליים ותשתיות ובחטיבת המטה על עבודתם המאומצת לביצוע תהליכי בדיקה וביקורת באורח יסודי, מקצועי והוגן ולפרסומם של דוחות ביקורת ברורים, אפקטיביים ורלוונטיים.

נייחל ונתפלל להחלמתם המהירה של הפצועים, לשיקום החטופים השבים ובני משפחותיהם, לחזרת כל המפונים לבתיהם, לשלום חיילנו ולהצלחת כוחות הביטחון בהגנה על ארצנו.

מתניהו אנגלמן

מבקר המדינה
ונציב תלונות הציבור

ירושלים,
ניסן התשפ"ו,
אפריל 2026